

ВОЈСКА И МИЛИЦИЈА – ВИЂЕЊЕ ЈЕДНОГ ПРИВРЕДНИКА*

Marco Netzer**

Добровољна милиција, полупрофесионална и професионална војска биће понуђени као нови и као наслеђени модели тесно везани са војном обавезом и милицијским система швајцарског типа. У ствари, постоје различити фактори који утичу на промену курса: демографски развој, друштвене, привредне и технолошке промене и, у последње време, тенденција опадања спремности грађана да се ангажују за војску и у војсци – смањује се идентификација са сопственом војском, опада спремност за служење у оружаним снагама и расте уздржаност да се уз посебна напрезања стави у војну службу.

На основу сопственог искуства аутор тврди да се, без обзира на контроверзан развој догађаја, може и у будућности изграђивати швајцарска војска: индивидуални ангажман код многих младих војних обвезника ипак није нестао, спремност за преузимање одговорности за војно образовање и усавршавање је поново у порасту, а спремност привреде за подршку војних каријера и даље постоји.

Вредно је помена и ангажовање бројних удружења ван војне службе, која у ужем смислу милицијски карактер војске још боље умрежавају и брину за њен сигуран континуитет.

Кључне речи: *безбедност и стабилност, милицијски тип војске, ванслужбена удружења.*

О значају војске за безбедност благостања државе Швајцарске

Швајцарска је у егзистенцијалном смислу зависна од иностранства, јер нема довољно својих сировина, енергената, па чак ни прехранбених артикала. На друге земље је упућена и када је безбедност у питању. Наиме, она се не подразумева сама по себи већ мора брижљиво да се гради, стално негује и да се чува за будућност. Безбедност је одлучујућа локацијска предност Швајцарске, без које

* Овај текст објављен је у часопису швајцарске војске *Military Power Revue* бр. 2/2010, стр. 36–42 под називом „*Armee und Miliz – Die Sicht eines Wirtschaftsvertreter*“. Са немачког језика текст је превео мр Здравко Зељковић, пуковник у пензији.

** *Marco Netzer* (Марко Нецер) је генералштабни пуковник Швајцарске војске, дипломирани правник, председник више друштава приватних предузетника и јавног сектора. Председник Тесинског официрског друштва. marco.netzer@banquecramer.ch.

предузетништво не би било тако успешно у прошлости нити би то могло бити у будућности. О томе сведочи просперитетна привреда са јаким, интернационално усмереним и добро умреженим предузетништвом и, као и до сада, несмањеном атрактивношћу Швајцарске за таленте, инвеститоре, радну снагу и туристе.

Од 1990. године Швајцарска је једна од пет најглобализованијих земаља света. Њено предузетништво побеђује у иностранству као инвеститор и добија на значају у области капитала, добара и услуга. Швајцарци, који често бораве у иностранству, могу да потврде да безбедности и стабилности Швајцарске иде на руку њена локација, бренд „Swissness“ битно јача и зато сада као и пре заузима високу вредносну позицију и ужива велики углед. То је често у супротности са унутрашњом сликом, која се појављује у швајцарским медијима и у свакодневном животу. Стабилност и безбедност у срцу Европе није довела само до тога да се домаћа привреда могла екстензивно развијати и тражити себи равне, већ представља чврст стуб будућег позитивног развоја и задржавања те локацијске предности.

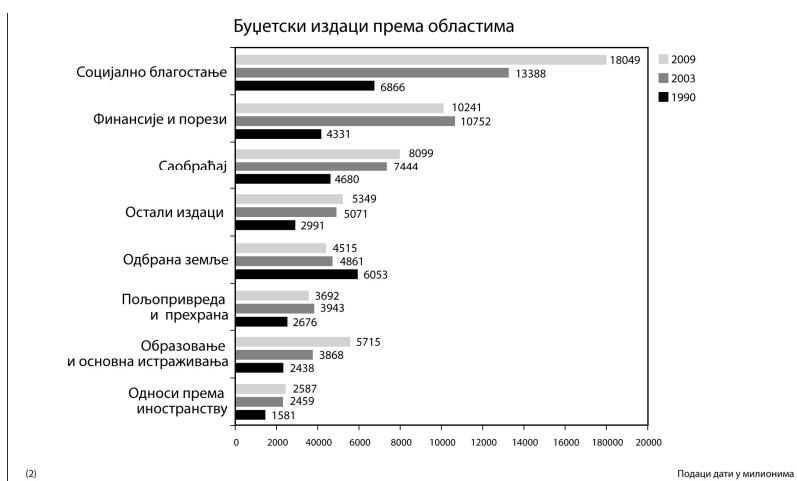
Искуства из финансијске и привредне кризе у последње две године показала су колико брзо глобални развоји могу да имају масовно дејство на умрежену националну привреду каква је Швајцарска. Привреда и друштво морају да учине све да очувају и унапреде стабилност и безбедност. Ту спада, пре свега, постојање једне заиста добро наоружане и за употребу оспособљене војске. Независно од актуелних дебата и политичких контроверзи о безбедноснополитичком извештају и извештају војске, (недавно објављени извештај „Безбедност 2010“) према резултатима истраживања о безбедносној политици, 74% испитаника у Савезној високој техничкој школи у Цириху сматра да је швајцарска војска неопходна.

На питање да ли би Швајцарска требало да издржава једну „добро опремљену и обучену војску“ позитивно је одговорило 71% испитаника. Тај већински позитиван став народа показује се и када су у питању издвајања за одбрану и очување војномилицијске каријере. Али, безбедност уз нулту тарифу није могућа. Потребан је консензус о циљевима и структурама за најважније „произценте“ безбедности и одговарајући ангажман у народу, политици и војсци. Ово чак и ако би се разумевање општости ограничило, пре свега, на природно конзумирање безбедности, а да се не полажу рачуни о потребним инвестицијама и оквирним условима.

Најзад, ништа не вреди само хтети бринути за своју безбедност у независности и слободи – мора се, коначно и може, у том правцу одговарајуће и деловати. За то је потребно без ценкања припремити оквирне услове и финансије.

Војска – ултимативни инструмент политике безбедности

Услед демографског и привредног развоја, а као логична консеквеца значајно редуковане конвенционалне војне претње у средњеевропском простору од краја 80-тих година, последњих година трајно се променила и швајцарска војска. Трансформација војске за 21. век, почела је од суштинских слабости старе војске. Вредан напредак је постигнут, пре свега у погледу способности, флексибилности и брзе реакције на промене. Бројно стање и број виших јединица су јако редуцирани, задаци војске прилагођени и из тога произашли основни задаци проширени.

Развој у периоду 2008–2011. мора да донесе даља побољшања и да отклони препознатљиве слабости. У једном скупом и још увек незавршеном процесу, последњих година Швајцарска се залаже за веродостојну политику безбедности и ефикасну употребу безбедносполитичких инструмената. Одређена уздржаност према међународној сарадњи постоји упркос концепту „безбедност кроз кооперацију“, а који су подржали савезна влада и већина политичких партија. Страхови од губитака неутралности и оправдани страхови да ће војска слабити провлаче се кроз дискусију. Дискусији о политици безбедности придаје се велики значај, с једне стране, јер се становништво редовно прозива да се изјасни о безбедносполитичким проблемима и, с друге стране, јер су „снаге“ и „слабости“ грађанину познати и из његовог сопственог искуства.

У целој Европи војске се знатно смањују. Првог јула 2010. године Шведска, чланица ЕУ, укинула је обавезно служење војног рока (Немачка га је додуше само „привремено укинула“, а Финска задржала). Тако је настављен тренд изградње мање и професионализоване војске. Буџети одбране пали су као жртве притисака да се штеди. Швајцарска, такође, није могла нити може да избегне такав развој – то чини већ 12 година. Питање правилног приоритета при трошењу државних средстава при ограниченим ресурсима налази се на врху политичког програма свих западних држава. Према политичком опредељењу проблеми животне околине, економска превирања, растући социјални издаци и други задаци јављају се као различити приоритети. И у Швајцарској се, такође, са несмањеном жестином води дискусија о ограниченим ресурсима и о будућности њене војске. Замена делова флоте „Тигар“ биће одложена за наредни средњорочни период. Пренапрегнути буџет министарства одбране, због недостатка финансијских средстава, одлаже чак и хитно потребне корекције. Све те ствари, као што је већ поменуто, потребно је посматрати у оквиру ишчезавања непосредних претњи у Европи и демографског развоја. Те промене су довеле до тога да се у последњих 20 година војска морала постепено прилагођавати новим реалностима, што није довело само до битне промене организације, већ и до диференцираног гледишта тог проблема присутног у широј јавности. Посебно је питање у којој мери ће безбедност Швајцарске и у будућно-

сти зависити од ефективности и ефикасности војске или, другачије речено, коју би улогу војска у будућности требало да преузме у „систему безбедности Швајцарске“ и колико су Швајцарци спремни да за то потроше новца?

Буџет за одбрану Швајцарске 1990. године износио је 6 милијарди франака, а 2009. године 4,5 милијарди. Расположива средства и ресурси војске имали су за последицу непрестано смањење. Од 2000. године издаци за армију смањили су се на 0,8% од бруто националног дохотка, што је у поређењу са суседним и НАТО-земљама много мање. Због наглог смањења финансијских средстава више се није могло инвестирати, што је довело до масовне обуставе инвестиција и нездраве промене положаја: од издатака за наоружање ка издацима за предузећа. Резултат тога је отежавано финансирање, које ће имати врло тешке последице: за војску као организацију, у којој се задаци и средства не подударaju, за безбедност Швајцарске чији ће једини аутономни употребљиви инструмент бити само делимично спреман и способан да интервенише у случају катастрофа и одбране.

Безбедност није ствар само појединца, она се тиче свих. Постизање безбедности није ствар ни саме војске. Војска је само један део система безбедности наше земље. Полиција, ватрогасци, здравство, техничка предузећа и цивилна заштита су свакодневно у служби безбедности нашега становништва. Војска је, међутим, у том низу једини елемент, који може да интервенише широм земље и да по позиву интервенише са појединачним формацијама.

Интервенција може да се манифестује као помоћ, заштита или борба. Оно шта се у дискусији често заборавља јесте да је војска милицијског типа једина безбедносна резерва у нашој земљи. Код великих елементарних непогода и катастрофа полицијске снаге су, по правилу, већ после два дана изнурене. Полиција обавља низ општепознатих и значајних задатка. Због тога је разумљиво да ће према потреби и нужности војска бити позвана у помоћ – у свако време. Војска је једини и последњи аутономни инструмент који држава у случају одбране може да употреби, односно једино средство којим влада директно располаже. Ризици и претње нису више исти као у годинама последњег светског и хладног рата. Али, и Швајцарска је постала рањивија.

Глобално умрежавање и зависност у области енергетског снабдевања, саобраћаја, информација и комуникација, промета капитала, роба и услуга заправо су постали слабе тачке модерних националних привреда. Швајцарска је упућена на неометану размену, без које нема напретка, иновација ни будућности.

Да би се у случају потребе ти оквирни услови могли осигурати, потребна је резерва, која нам омогућава да брзо и на дуже време делујемо. Зато нам је потребна самостална, добро опремљена и, према сопственим потребама, уређена војска, која у случају нужде ефикасно штити територију и становништво, пружа им помоћ и може успешно да их брани. Војска се припрема за деловање у најтежим случајевима, које она на крају мора самостално и да савлада. Према томе, неопходно је да она као најспособнији, вишеструко употребљив, професионално вођен и беспрекорно опремљен ултимативни инструмент безбедности буде у рукама суверена. За безбедност и стабилност је, као и за друге вредности и инвестиције унутар социјалне и привредне инфраструктуре, потребно исплатити премије осигурања. Колико је Швајцарска ослоњена на милицијски модел, спремна да за то сакупи гласова, опредељује гласаче и парламент да утврђују приоритете и статус који обезбеђују безбедност?

Милицијски тип војске примерен потребама мале државе

Општа војна обавеза, сада као и пре, чини основу наше милицијске војске, где је слободни грађанин као војник бранио свој народ и своју земљу. Циљ је – бити и остати професионално вођен својим официрима који су свесни своје одговорности, беспрекорно опремљен и високо оспособљен. Зато је потребна милицијска војска. Не сама себи циљ, него на корист безбедности земље. Једна мала држава, као што је Швајцарска, упућена је на лично, ванслужбено, временски ограничено ангажовање грађанки и грађана у извршавању јавних задатака – војска је најбољи пример за то. Само тако она може да профитира од цивилних способности и искустава грађана. Многи од тих квалитета недостају професионалним војскама и јединицама војних обвезника, укључујући и мешовити модел – полупрофесионалну војску. При томе је очигледно да милицијска војска нуди најбоље претпоставке за једну неутралну малу државу, преживљавање чак и у временима изненадног и непредвидивог развоја догађаја. Свака други облик војске или је неспреман или је прескуп.

Милицијска војска кошта, чак ако се узме у обзир и индиректно трошење, мање него професионална војска. Она омогућава да се грађани директно укључе у централни државни задатак и на такав начин брину да се војска јаче укорене у народ, преко свих културних и националних група. Милицијски принцип утиснуо је печат друштвеном, политичком и војном животу Швајцарске и без сумње је фактор њеног успеха. Он је одговоран за широк и директан искуствени хоризонт грађанки и грађана и захтева спремност да се преузме одговорност. Напори које војници и професионални кадар улажу у прилог безбедности и слободе, благостања државе и безбедносног савеза Швајцарске немерљиви су.

Искуства стечена последњих година изнова потврђују да је милицијска војска била на висини захтева: било да је у питању ангажовање при помоћи у време катастрофа, било да се ради о задацима обезбеђења или старања о европском фудбалском првенству, састанку на врху Г-8, самиту Светског економског форума или самиту Франкофоније. Лично ангажовање грађана битно доприноси извршавању задатака заједнице. Оно је веома важно и не може се платити новцем. Доказ о ангажовању у заједници у служби одбране је питање које се постављало и биће постављано, све док војно правосуђе не нађе најправедније решење за испуњење војне обавезе. Из тога произилази да ће модерна војска и у будућности бити упућена на посебне способности војске милицијског типа: на широко образоване и вишестрано оспособљене и употребљиве људе, који су спремни и у ситуацији су да своја цивилна знања и способности усмере на постизање циљева, који воде ка једној посебној размени искустава какво се не догађа у другим системима.

Милицијска војска је активна и способна за будућност

Индивидуални ангажман у школама и на курсевима је очигледан, подршка привреде је присутна, а активности у ванслужбеним удружењима су ванредно и вишеструко порасле. Индивидуални ангажман: лична побуда и мотивација за успех од напредовања у војној служби, преко ангажовања команданта или генералштабног официра, и данас се вреднује субјективно и веома различито. Привлачност новог изазо-

ва, осећај да при извршавању задатака преузимаш и додатну одговорност или одлуке, да у војној служби желиш да даш све од себе утиче на индивидуалну одлуку.

Мотивисаност је недвосмислена, ако поред одговарајуће инфраструктуре и добре опреме у школама и на курсевима буде понуђено и релевантно образовање. Извршење задатака и мотивација припадника војске зависе од тога. У погледу ангажовања у иностранству посебно би помогло, поред атрактивних образовних програма, на пример и урачунавање дана добровољне службе у обавезне службене војне дужности. Компетенција и веродостојност у образовању спадају у најснажније мотивационе факторе за младе, амбициозне и људе који стреме остварењу циља. Припадници војске су начелно и данас мотивисани, жељни успеха, желе да напредују и у разумној мери уложе напор да превазиђу недостатке у личном развоју.

Примена савремених наставних средстава, као нпр. симулатора, који омогућавају динамично и интерактивно образовање са објективним проценама будућег, јесу велики мотивациони фактори, односно поспешују процес учења. Због тога је важно да се ангажовање свих тих средстава посматра у целини и да се прилагођавају за друге видове образовања, односно да се узму у обзир код модела услужних делатности.

Промене у систему образовања војске у правцу њеног могућег ангажовања дале су позитивне ефекте: ангажовање у области безбедности као, на пример, поводом Светског економског форума у Давосу доказало је да су је војници јако добро препознали, да је њихово ангажовање у суштини било веома важно за светски углед Швајцарске. Њихово ангажовање и мотивација стога нису примећени само у војним круговима.

Подршка привреде

Времена у којима су привредни предузетници Швајцарске заједно са делом свога кадра недељама вршили војну службу вероватно припадају прошлости. Предузетништво је данас интернационално, захтеви руководећих структура у свакодневном пословању су се трајно променили, а вредности персоналних, у војсци искованих мрежа за унапређење сопствене цивилне каријере доведене су у питање. Ипак, не сме се заборавити да данас на хиљаде официра на свим нивоима предузетништва са пуном одговорношћу обавља одговорне задатке, и да се без заједничких вишенедељних вежби не би познавали и да добри контакти често не би ни опстали.

За мотивацију за успех у војсци је, као уосталом и за све добровољне делатности, одлучујуће уверење да се ради добра ствар, један разуман однос према расходу и приходу у личном подстицајном билансу и могућност да у разумној равнотежи држи битне елементе: породицу, посао, војску и здравље. Ради се о томе да се оквирни услови одрже и побољшају. Људи који се ангажују адекватно и зарађују и уживају одређене олакшице. За привреду и друштво сигурно је драгоцен школован руководећи кадар, као и руководеће искуство, које војни кадар доноси са собом: од једноставних руководећих принципа – ЗК (командовање, контрола, корекција), преко чисто радне припреме за образовне секвенце, па све до планирања комплексних акционих процеса и руковођења акционим процесима у великим системима. Није ново да је војска била и остала лабораторија за развој ефикасних и успешних метода руковођења. После привредне кризе, на интересантан начин наглашавају

се неки етички аспекти служења војног рока, службе у корист заједништва, у корист државе: ангажовање за друштво, које се уздиже на раширеном пријатном ставу о индивидуалној оптимизацији.

Коначно, нису за потцењивање ни позитивни ефекти на лични развој младих официра и подофицира, који су тек у војној служби по први пут постигли успехе и стекли искуства у руковођењу. Може се констатовати да државна управа и приватно предузетништво препознају нарастајући вишак вредности војног образовања и искуства. То се показује и на успеху курсева за усавршавање вишег војног кадрова одржаних за представнике приватног предузетништва и јавне власти. Курс као „трансфер“ или промоција „вишак вредности образовања војног руковођења за припаднике кадра у привреди“ наишли су на велики одзив.

Активности ванслужбених удружења

Само један поглед на различите сајтове ванслужбених удружења говори да се и данас изванредно ради. Многобројна војномилицијска удружења, која као пажљив и критичан партнер прати развој у и око армије пружа сада као и пре драгоцену подршку.

Различита официрска и војна удружења играју важну улогу у побољшању сарадње са привредом. Она као партнер и део милицијског система пресудно утичу на формирање мишљења и подршку властима, министарству одбране и привреди. Израз су милицијског карактера војске, где се срећу млади људи, активни и бивши активни, размењују искуства из војне службе и садашњег занимања и обезбеђују мрежу односа, сигуран континуитет и плодну размену мишљења.

Ванслужбена удружења су у том смислу вероватно најважнија спона између армије и друштва. Политичким партијама изгледа да безбедносна политика није више вредносна позиција која се има, него се једноставно заслужује.

Ванслужбена удружења подржавају формирање политичког мишљења, ширење информација о војсци и брину да се о важним темама, као што су, на пример, захтеви младих, занављање опреме и наоружања, итд., широко дискутује. Они негују многобројне међународне контакте, који се у официјелној спољној политици више-струко запостављају.

Швајцарска војска је дугорочна инвестиција у нашу безбедност. Њена корист се не мери само по томе колико кошта. Важно је да се сачувају општеважеће вредности: другарство, поузданост, свест о дужностима и одговорностима, марљивост, прецизност, одлучност, толеранција, постојаност воље и издржљивост. Наш милицијски систем је прави систем за Швајцарску. Људи из свих друштвених слојева и свих занимања, из свих делова земље и језичких група, састају се да би лично допринели безбедности наше земље. Тиме се служби у војсци придаје важна социјална функција.

Држава у којој могу да се развијају слобода и предузетништво мора у случају потребе и да се брани. Швајцарској као малој земљи у срцу Европе зато је потребна самостална, добро обучена и опремљена милицијска војска, која може да гарантује унутрашњу и спољну безбедност. Милицијска војска почива на идеји да сваки

појединац даје свој допринос. Те солидарне намере потребно је даље јачати сопственим доприносом у форми милицијске идеје и милицијске војске, за Швајцарску у слободи и безбедности. Једна практична алтернатива за добро наоружану и обучену милицијску војску не постоји, а то је да се, по могућности, што већи број младих Швајцараца обучи за војне задатке, а да се при томе што мањи број стално држи под оружјем. Захваљујући способности војске за извршавање задатака, у оквиру ангажовања у иностранству, пружања помоћи у катастрофама или безбедносног ангажовања она на такав начин даје неопходан и непосредован допринос за добробит наше земље. Милицијска војска је добар одговор на данашње и будуће претње у оквиру уставних задатака.